

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Інститут повітряного і космічного права НАУ, E-mail: justitia@nau.edu.ua

У статті розглядаються напрями та механізми удосконалення системи оподаткування фізичних осіб на підставі існуючої системи оподаткування.

У 90-х рр. минулого століття Україна була вимушена практично з нуля будувати власну систему оподаткування. Вона мала водночас як відповідати вимогам ринкової системи господарського регулювання, так і виходити зі специфічних рис трансформаційних процесів, що відбувалися в українській економіці. Недосконалість нормативних актів у сфері оподаткування, часто некритичне копіювання досвіду розвинутих країн, невпинне загострення трансформаційної кризи призвели до формування в країні складної, запутаної, суперечливої та неефективної податкової системи.

Кроки, які останнім часом зроблено Україною у напрямі модернізації податкової системи, не знімають потреби в підготовці та здійсненні її більш ґрунтовних перетворень, спрямованих на формування передумов та стимулів для запровадження інноваційної моделі соціально-економічного розвитку. Податки, які сплачуються фізичними особами зазнали суттєвих змін із введенням в дію в з 1 січня 2004 року Закону України «Про податки з доходів фізичних осіб», в ньому передбачено багато новацій і тому метою нашої статті буде проаналізувати переваги та недоліки чинного законодавства.

Питання податкової реформи є предметом досліджень багатьох науковців та наукових колективів, проте дана тема ще недостатньо розкрита, а тому потребує подальшого дослідження.

Зокрема, під керівництвом доктора економічних наук Б. Губського ще у 2000 р. було підготовлено детальну концепцію реформування податкової системи України. Слід також відзначити глибокі наукові дослідження проблем впливу податкової системи на структуру національної економіки, здійснені Л. Шаблюстою, аналіз методологічних основ та процесу становлення податкової системи, проведений А. Соколовською, оцінки реального рівня податкового тягаря, здійснені академіком НАНУ О. Амошею, оцінки наслідків переходу до пологої шкали оподаткування доходів фізичних осіб проведеної А. Скрипником [6], та низку інших наукових праць з цієї тематики Лисюк В. С., Луніна І., Білостоцька В.О., Острове-

цький В.І., Лондар С., Чугунок І., Вишневський В., Липницький Д., Бобоев М., Кашин В., Я. А. Жаліло О. І, Барановський В. В. Головка, та ін.

Підтримка платоспроможного попиту одночасно визнається вітчизняними і закордонними економістами однією із ключових умов досягнення економічного зростання - заради котрого, власне, затівався курс реформ. Збільшення такого попиту можливо лише зі збільшенням купівельної спроможності кінцевих споживачів - говорячи простіше, добробуту, рівня реальних прибутків населення.

Для стимулювання збільшення прибутків в Україні вже давно пропонується полегшити їхнє оподаткування, і зокрема оподаткування заробітної плати: понизити прибутковий податок із громадян і нарахування на фонд заробітної плати підприємств [2].

Так, частка прибуткового податку в прибутках бюджету в 90-х роках у США, за підрахунками Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР, ОЕСВ), складала понад 35%, а наприкінці 80-х - понад 45%, у Великобританії і більшості країн континентальної Західної Європи ця частка коливається в межах 25-30%. Своєрідний рекорд належить країнам Північної Європи, де з відрахувань прибуткового податку формується до 50% прибутків державного бюджету; до того ж, прибутки громадян цих країн оподатковуються муніципальними і церковними податками, а також зборами в соціальні фонди.

Практично у всіх країнах із податкової бази виключаються витрати, пов'язані з одержанням прибутку, дивіденди, відсотки, аліменти і подібне. Слід зазначити, що реформа податкової системи в 90-і роки стала повальним явищем практично в усіх державах.

Відповідно до результатів дослідження, проведеного Центральним економіко-математичним інститутом (ЦЕМІ) російської Академії наук (на жаль, вітчизняна наука не одержує фінансування на подібні дослідження), основними тенденціями зміни податкових ставок у Західній Європі є: зниження ставок податків на прибутки корпорацій, підвищення ставок ПДВ і ставок соціальних

платежів, невелике збільшення неоподатковуваного індивідуального доходу і зниження ставок індивідуального прибуткового податку; у Росії в 1992-95 р. спостерігалися в основному протилежні тенденції: ріст ставок податку на прибуток, зниження ставки ПДВ, підвищення сукупної ставки нарахувань на заробітну плат. В 1996-1997 р. істотних зміни більшості ставок не відбулося, але був скасований спецподаток і податок на наднормативний фонд оплати праці. Лише 2000 року був початий процес прийняття нового Податкового кодексу, і насамперед проведена згадувана реформа податку на доходи громадян [2]. Відмінності у значеннях ставок прибуткового податку у світі дуже значний: від мінімальної ставки - 3,1% у Швейцарії до 42% у Данії (у середньому 20,4%), а максимальної ставки - від 35,7% до 63% у тих же країнах (у середньому 51,1 %).

У США максимальна ставка нижча і становить 31%. За даними ЦЕМІ РАН, у 1995 р. у порівнянні з 1991 р. мінімальна ставка зросла в 5 країнах, понизилася в 10 країнах, не змінилася в 2 країнах, максимальна ставка підвищилася в 5 країнах, понизилася в 7 країнах і не змінилася в 5 країнах. У 1997 р, у порівнянні з 1995 р. мінімальна ставка підвищилася в 2 країнах, знизилася в 5 країнах; максимальна ставка понизилася в 3 країнах, підвищилася в 4 країнах, а в більшості країн ставки залишилися без змін. У середньому простежується тенденція до невеликого зменшення ставок індивідуального податку на дохід (мінімальної на 2,2 пункти, максимальної - на 2,9 пункти). Найбільш істотне зменшення ставок у Норвегії, Данії, Фінляндії й Ірландії, де вони були вищими, ніж в інших країнах Європи. Досить значно підвищилися податкові ставки в Бельгії і Німеччині через уведення надбавок до прибуткового податку. Слід зазначити, що в більшості країн щорічно або раз на два роки коректуються податкові інтервали в зв'язку з інфляцією. У країнах, де застосовувалися шкали з великою кількістю інтервалів - 10-20, до 1997 р. відбулося їхнє скорочення до 5-10. Більше 10 податкових інтервалів встановлене в Греції (15) і Люксембурзі (17). Середнє число інтервалів по країнах Західної Європи дорівнює 7 [4].

У зв'язку з обмеженістю наданих соціальними фондами благ у багатьох країнах (США, Сінгапур, Австрія, Німеччина, Греція, Ірландія, Іспанія, Нідерланди, Люксембург і Швейцарія) існують максимальні межі заробітку, із якого стягуються соціальні внески, що знижує ступінь оподаткування високих заробітків. Межі варіюються від 23 тисяч до 88 тисяч доларів США в

рік (приблизно від 1 до 3 середніх заробітних плат). У зв'язку з інфляцією і ростом заробітків ці границі, як правило, щорічно підвищуються на 5-10%, а за період 1991-1997 р. вони в середньому збільшилися в 1,6 рази.

Таким чином, розвинуті країни продовжують політику "соціальної держави", залишаючи незмінними або збільшуючи відрахування в спеціальні фонди, однак одночасно роблять спробу стимулювати збільшення доходів, знижуючи ставки власне прибуткового податку. Як видно, ставки прибуткового податку в Україні порівнянні зі ставками в найменш ліберальних у цьому відношенні країнах Північної Європи, а ставки відрахувань у соціальні фонди навіть перевищують скандинавські аналоги. При цьому невинувато низькими залишаються рівні прибутків, що оподатковуються високими ставками. З урахуванням інфляції це приводить до щорічного падіння реальних прибутків: відповідно до підрахунків економістів програми ТАСІС, у 1999 році ставка податку на дохід, стягнутий з еквівалента 100 доларів, досягла рівня оподаткування 300 доларів у 1995 році. Беручи до уваги, що за українським законодавством підприємство, бажаючи виплатити працівнику "чистими" еквівалент 100 доларів, повинно передбачити в бюджеті еквівалент ще понад 72 доларів на прибутковий податок, соціальні відрахування і нарахування на фонд зарплати, не дивно, що зарплати вважають за краще тримати низькими або виплачувати їх у "тіні", вивертаючись у всіляких схемах.

У результаті офіційна середня зарплата в Україні за підсумками 2000 року - з урахуванням зростання на 35% у порівнянні з 1999 роком - становить 296 грн. на місяць (менше 55 доларів або 60 євро) - при офіційно визнаному прожитковому мінімумі доходів понад 300 гривень. За цим показником Україна безнадійно відстає не тільки від розвинених країн, але і від сусідів у Центральній і Східній Європі, включаючи Болгарію і Румунію [8]. За даними Дойчбанка, середня нарахована (до сплати податків) зарплата на місяць у 2000 році складала: Румунія - 135 євро. Болгарія - 143 євро, Латвія - 290 євро, Словаччина - 299 євро, Литва - 300 євро, Естонія - 340 євро, Угорщина - 357 євро, Чехія - 414 євро, Польща - 522 євро, Словенія - 925 євро (середній у Євросоюзі рівень місячної зарплати - 1852 євро). Не зайве нагадати, що рівень споживчих цін у Центральній і Східній Європі порівнянний з українським, а в деяких країнах і нижче...

Те, що необхідно стимулювати зростання доходів населення, визнається усіма - від уряду і де-

путатів до експертів-економістів незалежно від громадянства. Але, як уже було сказано, страх загубити існуючі доходи бюджету змушує чіплятися за грабіжницькі ставки і податкові діапазони.

Таким чином, для систем оподаткування доходів у сучасних країнах характерні досить високий неоподатковуваний мінімум, значні податкові діапазони (інтервали в значеннях доходів, оподатковуваних за однією ставкою), обкладання малих і середньо-малих доходів за низькою ставкою. У свій час автори податкового законодавства цих країн не побоялися відмовитися від "визискування бідних", і в результаті одержали і високий рівень доходів громадян, і значні надходження в бюджет [4].

Напрямки вдосконалення оподаткування фізичних осіб у контексті проекту Податкового кодексу. Перед українським суспільством котрий рік стоїть складне завдання розробки та прийняття Податкового кодексу. Україна єдина держава серед європейських країн пострадянського простору, яка до теперішнього часу не має власного Податкового кодексу. Тривалий період проблема знаходиться в стані пасивного вирішення, тобто коли актуальність та необхідність вирішення даної проблеми усвідомлюється усіма, але до активного вирішення проблеми ніхто не підходить серйозно. Рішучості у вирішенні даного питання насамперед бракує державі, урядовцям, які, в першу чергу, в силу свого становища повинні дбати про закладення фундаментальних якісних підвалин тривалого соціально-економічного розвитку України. Існують й інші перешкоди як об'єктивного, так й суб'єктивного характеру [8]. З цього приводу можна казати лише про негативні імпульси, які посилає сектор державних фінансів іншим сферам життєдіяльності держави, суспільства та економіки. В економічному плані затягування податкової реформи означає брак інвестицій у реальний сектор економіки, нагромадження бюджетних проблем, відкладення структурних реформ та врешті-решт віддалення від оптимальної траєкторії розвитку.

Процес створення Податкового кодексу на жаль, став предметом спекуляцій у політичному становищі. Багато з тих, хто ледь навчився відрізняти «Податок» від «Збору», вважає себе великим фахівцем у галузі державних фінансів і намагається внести на розгляд вищого законодавчого інституту України власний авторський проект податкового кодексу. Такі документи найчастіше мають популістський характер і нічого, крім суцільної еkleктики, не містять.

Насправді, не можна настільки легковажно під-

ходити до розробки такого важливого документу, як Податковий кодекс. Це економічна конституція будь-якої країни, яка закладає фундамент для подальшого тривалого соціально-економічного розвитку країни. Таким чином, від того, на скільки цей документ буде якісним, залежать добробут не одного покоління. Тому в край важливим є завдання аналізу помилок та прорахунків у чинному податковому законодавстві з метою розробки фундаментальних методологічних критеріїв того, що необхідно змінити та яким чином [5].

В світовій економічній думці існує велика кількість фундаментальних праць, які заслуговують на увагу. Проте, як показує досвід більшості навіть найкращих та досконалих «рецептів» реформ в умовах України мають обмежену силу дії, а іноді виявляються навіть хибними. У зв'язку з цим необхідно звернутися до праць вітчизняних науковців, які, на нашу думку досить не справедливо не беруться до уваги в процесі розробки Податкового кодексу України. В цих роботах враховано найкращі здобутки світової економічної думки та, водночас, зроблено концептуальні пропозиції з удосконалення податкової системи України, які залишаються поза увагою чиновників. Це стосується робіт таких вчених як В.Л Андрущенко, В.П Вишневський, І.О. Луніна, П.В. Мельник, А.М. Соколовська, В.М. Федоров та багатьох інших.

У роботах цих та інших авторів закладено конструктивні методологічні пропозиції з удосконалення системи оподаткування в Україні.

Метою даного дослідження є оцінка якостей податкової системи України, що дозволить дійти системного уявлення про те, що необхідно змінювати. Нажаль, у більшості наявних на сьогодні концепціях реформування податкової системи мета реформування та створення податкового кодексу приймається як самоціль. При цьому з визначених цілей та принципів практично не простежується методологія податкових трансформацій, тобто знання про спосіб, як це необхідно робити.

Ідеальну систему оподаткування описав А. Сміт. Сформульовані ним принципи залишаються актуальними й сьогодні. Якщо перефразувати загальні принципи, сформульовані класиком, то виявляється, що система оподаткування повинна бути в першу чергу, економічно нейтральною, тобто не створювати жодних спотворень, стимулів, або перешкод для здійснення різних видів діяльності. Формалізувати даний принцип виявляється дуже складно.

Тому проблема розробки Податкового кодексу

України має вирішуватися з огляду на дві обмежуючі обставини.

Перша обставина - суто практичного характеру, сутність якої полягає в тому, що реформування податкової системи повинно відбуватися еволюційним, а не революційним шляхом. Тобто внесення змін до чинної податкової системи повинно мати системний характер, однак, водночас, й фрагментарний. Визначення сфери застосування реформаційних заходів необхідно проводити із застосуванням критерію соціально-економічної доцільності змін.

Друга обставина теоретична, її сутність полягає у пошуку оптимальної структури податкової системи України та розробки ефективних та дієвих податкових механізмів.

Дослідження проблематики оптимальності податкової системи є надзвичайно складним завданням як з огляду на теоретичний, так і практичний бік справи. Зокрема, податкова система може бути оптимальною з точки зору статичної рівноваги економічної системи, та не є оптимальною з точки зору динаміки. Як знайти оптимальну пропорцію між інвестиціями і споживанням та у відповідності до цього збудувати адекватну податкову систему?

Проаналізуємо систему оподаткування України за критеріями оптимальності. При цьому припустимо, що аналітична задача вирішується в умовах бюджетних обмежень та відсутності ринку капіталу, що для України є гіркою реальністю. Для фізичної особи це обмеження означає, що вона може спожити еквівалент лише тієї частки продукту, що виробила. Позикові відносини та зовнішні трансферти для спрощення з моделі усуваємо. На макрорівні це обмеження означає, що економіка є також системою закритого типу. Такі методологічні перебільшення, з точки зору раціонального глузду, вступають у протиріччя з онтологічною картиною соціально-економічної системи, проте їхнє використання дозволяє досягти визначення структури, механізму дії оптимальної податкової системи в найзагальнішому вигляді. Після цього завдання конструювання системи за виведеним критерієм оптимальності стає технічним, тобто таким, що має вирішення за будь-яких обставин та умов.

Так, вважатимемо, що оптимальною податковою структурою є система податків, що дозволяє уникати багаторазового обкладання податками однієї бази оподаткування впродовж умовної одиниці економічного часу.

Отже виконання всіх необхідних та достатньої умов оптимальності складових систем оподаткування означає, що вона в цілому є оптимальною.

Іншими словами, для визнання системи оподаткування оптимальною треба виконання трьох необхідних умов та однієї достатньої: податкове адміністрування; податковий механізм; податкова структура.

Слід зазначити, що в економічній теорії не існує загальноприйнятої думки щодо суб'єкта - платника податку. Одні науковці вважають, що певні податки сплачують підприємці, інші - споживачі. Найчастіше домінує проста та хибна логіка. Якщо податок на прибуток підприємств, то платить податок суб'єкт господарювання - юридична особа. Насправді дійсність є складнішою, її намагаються увявити в теорії. Податковий тягар має властивість перекладатися від одних суб'єктів на інші. На цю властивість податків впливає багато факторів: споживча корисність товарів, цінова еластичність пропозицій та попиту на товари, суб'єктивні чинники тощо. Формалізувати та звести всі ці фактори в межах однієї функції з тим, щоб провести принаймі якісний аналіз моделі, достатньо складно. Тому основним припущенням розрахунків у ході оцінки податкового тягара в Україні буде наступне. Податковий тягар повністю перекладається на фізичних осіб, а тому юридичну особу можна розглядати лише лиш в якості передаточного ланцюга. Подібна логіка має під собою багато цілком раціональних підстав розглядати, які тут не має необхідності. Доречно зважити лише на ту обставину, що ми вважаємо оптимальною системою оподаткування таку, яка дозволяє не максимізувати доходи пересічного споживача, а розглядати корисність індивідууму як мінімальну прожиткову доцільність. Тобто при споживанні особою кошику необхідних для фізичного виживання товарів (робіт, послуг), податковий тягар, закладений у предметах споживання, повністю перекладається на споживача, оскільки для таких товарів їхні ціни є фактично нееластичними за попитом [9].

Тому вважаємо, що найпершим кроком з удосконалення податкової системи України повинен бути захід із введення неоподаткованого мінімуму доходу однієї особи на рівні прожиткового мінімуму. При цьому доречно вести в Податковий кодекс норму добровільного вибору виду оподаткованого доходу: особистого або сімейного.

Звичайно, що у середньостроковій перспективі подібні заходи слугуватимуть причиною бюджетного дефіциту. Проте очікуваним ефектом зменшення податкового тягара повинна бути компенсація дефіциту бюджетних коштів унаслідок розширення бази оподаткування. Це логічний наслідок перебудови механізму перерозподілу

доходів в економіці в цілому.

Отже, оскільки не виконуються всі умови оптимальності, податкову систему України слід вважати такою, що не є оптимальною.

Виходячи з наведених обставин та основного висновку, до якого ми прийшли в ході аналізу, існує необхідність внесення змін до системи оподаткування України, які мають бути обов'язково враховані в Податковому кодексі, а також дозволять наблизити податкову систему України до умов оптимальності. Розуміння невідкладності вирішення першочергових завдань реформування системи оподаткування України дозволяє зробити пропозиції щодо реформування податків з доходів фізичних осіб: ставку податку залишити 13%. Механізм адміністрування податку змінити шляхом введення додаткової норми закону - оподаткування доходу сім'ї. Встановити розмір мінімального неоподаткованого мінімуму на рівні офіційного прожиткового мінімуму особи без обмеження за розмірами доходу. У випадку оподаткування доходу сім'ї розмір мінімального неоподаткованого мінімуму встановлюється шляхом добутку розміру офіційного прожиткового мінімуму на кількість членів сім'ї, що визнаються такими згідно Сімейного кодексу України.

Розмір нарахувань зробити диференційованим в межах 10-25% фонду оплати праці в залежності від рівня розвитку системи медичного, соціального та пенсійного страхування на підприємстві. Такий захід дозволить вирішити цілу низку не лише економічних, а й соціальних проблем та надасть новий поштовх перебігу пенсійної реформи. В єдиному соціальному податку об'єднати сплати до всіх діючих соціальних фондів, а саме до: Пенсійного фонду, Фонду соціального захисту та Фонду сприяння зайнятості населення.

Отже, реформування податкової системи України повинне мати форму цілісної стратегії та враховувати соціально-економічне становище в країні, завдання національної економіки і бути інструментом економічної політики, а не її метою. Податкова реформа має розглядатися не як достатня умова, але як необхідна складова загальної скоординованої політики економічної трансформації і забезпечення прискореного економічного зростання.

Низька частка прибуткового податку з громадян у структурі доходів бюджету є результатом поєднання високого рівня оподаткування доходів громадян та значного рівня нарахувань на фонд заробітної плати, які мають бути сплачені підприємцями (при виплаті однієї гривні зарплати підприємець має сплатити до бюджету, пенсій-

ного, соціального та інших фондів до 85 коп.). Це негативно позначається на стимулах до збільшення заробітної плати, податок утримується з доходу, меншого за рівень прожиткового мінімуму. Тобто, при оподаткуванні не враховується необхідність забезпечення мінімальних потреб людини. Через це відсутня мотивація до підвищення мінімальної заробітної плати до рівня прожиткового мінімуму. Внаслідок цього питома вага заробітної плати собівартості продукції є низькою. Тому від реформування системи оподаткування доходів громадян Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції очікує також швидкого наближення мінімальної заробітної плати до рівня прожиткового мінімуму. Ситуація вимагає від держави максимально повного врахування реальних економічних можливостей платників податків і приведення системи оподаткування фізичних осіб у відповідність з ними.

На думку Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції, для цього необхідно здійснити такі кроки: встановлення єдиної ставки податку на доходи фізичних осіб у розмірі 13 відсотків; прив'язка неоподаткованого мінімуму до мінімальної заробітної плати на період до досягнення нею прожиткового мінімуму, а потім - до прожиткового мінімуму; запровадження сплати податку усіма платниками з усіх видів доходів, за винятком пасивних доходів (процентів, дивідендів, страхових виплат) та пенсій.

Такі підходи в оподаткуванні дозволять забезпечити простоту адміністрування податку, соціальну рівність, витримати конкуренцію на традиційних ринках збуту українських товарів, в першу чергу, на російських ринках.

Чому Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції вважає, що єдина ставка податку на доходи фізичних осіб має бути на рівні 13 відсотків? Адже ми знаємо, що нещодавно прийнятим Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» встановлюється саме така ставка оподаткування.

По-перше, через застосування такої ставки в Росії. Відсутність перепон на шляху руху капіталу та робочої сили між Україною та Росією разом з вищим рівнем оподаткування доходів фізичних осіб в Україні призводить до перетоку виплат доходів українських громадян та сплати прибуткового податку в Росію. В умовах відкритого кордону проконтролювати, чи перебуває громадянин 182 дні протягом року на території України, надто складно. Через це бізнес мігрує до Росії, де нижче податкове навантаження.

По-друге, через високий рівень тінізації доходів на сьогодні ми не маємо реальної картини про

розподіл громадян за рівнями доходів, що робить низькою якість оцінок можливих наслідків запровадження різних ставок податку на економічний розвиток та доходи бюджету. Тому, завданням є вивчення розподілу громадян за рівнями доходів.

Прийнятий Верховною Радою України Закон України „Про податок з доходів фізичних осіб” частково відповідає визначеним Міністерством завданням, зокрема, в частині встановлення єдиної ставки податку, скасування пільг, наданих за професійною ознакою.

Більш складним питанням у зв'язку з реформуванням оподаткування доходів громадян може стати посилення диференціації між доходами

бюджетів окремих регіонів. В регіонах, де сконцентроване промислове виробництво, за рахунок легалізації заробітної плати доходи бюджетів зростатимуть більшими темпами, ніж на депресивних територіях, де можливе загострення бюджетних проблем. Тому першочергового значення набуває задіяння механізму надання дотацій вирівнювання.

Підсумовуючи усе вище вказане необхідно відзначити те, що реформування оподаткування доходів громадян не може здійснюватися автономно, а повинно реалізовуватись одночасного з просуванням реформ в системі державних видатків, системі пенсійного та соціального страхування.

Література

1. Амоша О., Вишневецький В. До питання про оцінку рівня податків в Україні // Економіка України. — 2002. — № 8. — С. 11-19.
2. Бобоев М., Кашин В. Налоговая политика России на современном этапе // Вопр. экономики. — 2002. — № 7. — С. 54-70.
3. Концепція реформування податкової системи України / Б.Гунський, В. Альошин, І.Білоусова та ін. — К., 2000. — 50 с.
4. Налоговые системы зарубежных стран / За ред. В.Г. Князева, Д.Г. Черника— М.: Закон и право, 1997. - 128 с.
5. Скрипник А. Сучасні підходи до прийняття нової

редакції Податкового кодексу // Вісник Національного Банку України. - 2005

6. Скрипник А., Литвиненко С. Оптимізація податкових ставок та їх вплив на детінізацію економіки II. Вісник НБУ. - 2002. - №5. - С.52 - 58

7. Соколовська А. М. Податкова система України: теорія та практика становлення. — К.:НДФІ,2001.— С.344

8. Швабій К. І. Методологічні підходи до розробки Податкового кодексу України. // Актуальні проблеми економіки. - 2006. - С. 54 – 64.

9. Швабій К. І. Необхідність і перспектива впровадження системи сімейного оподаткування в Україні // Фінансові ризики. 2005. - № 2 (39). - С. 12

Ю.В. Корнеев

Совершенствование системы правового регулирования налогообложения физических лиц. В статье рассматриваются направления и механизмы совершенствования системы налогообложения физических лиц на основании существующей системы налогообложения.